THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST Telephones: TRinity 6830-6831
NATHAN FRIEDLAND, President.

דער ניט־נאציאנאלער ארבייטער פרעמיער

פרעמיער רעמזי מעקדאנאלד האט אין זיין ערשטער קאמפיין רעדע געשטעלט זיינע פריהערדיגע קאלעגען פון דער ארבייטער רעגירונג, אז זיי, צוזאמען מיט דער ליבאר פארטיי האבען זיך אנטזאגט פון אחריות און פעסטער שטעלונג בנוגע צו די וויכטיגסטע פראגען וואס האבען גע־פאדערט באלדיגע לייזונג און צוליעב דער פאסיוויטעט פון זיינע קאלעגען, איז ער געצוואונגען געווען צו שאפען א נאציאנאלע רעגירונג. אין וועל־כער ער האט אריינגעצויגען פארטרעטער פון אלע פארטייען.

דאס האט געזאגט מעקדאנאלד אין זיין ערשטער רעדע צום פאלק. אין וועלכער ער האט געזוכט צו רעכטפערטיגען זיין האנדלונג און אפעלי־רען די נאציאנאלע רעגירונג זאל באקומען די מאכט אנצופירען די ארבייט ארויסצופירען דאס לאנד פון קריטישען צושטאנד, אין וועלכען עס געפינט זיך.

קיינער וועט ניט לייקענען, אז מעקדאנאלד, אלס שטאטסמאן, האט גרויסע פעהיגקייטען. אז ער איז אן אויפריכטיגער און ערליכער מענש, וועלכער מיינט וואס ער זאגט. מיינט אבער מעקדאנאלד, אדער צי גלויבט ער, אז באלדווין און די ליבעראלע גרופע זענען צוגעשטאנען צו דער נא־ציאנאלער רעגירונג דערפאר, וואס זיי האבען אויף זיך גענומען די אחריות פון וועלכער די מערסטע מיטגלידער פון דער פריהערדיגער ארבייטער רע־גירונג האבען זיך אפגעשאקעלט?

דארף מען דערצו זיין א נאאיווער מעקדאנאלד דאס צו גלויבען? גלויבען מיר דאך ניט, אז מעקדאנאלד איז אזוי קורצזיכטיג, ער זאל ניט זעהן באלדווינ'ס און אפילו סער הערבערט סעמיועל'ס מאטיווען אין צושטעהן צו דער נאציאנאלער רעגירונג.

סיי באלדווין און סיי די פירער פון דער ליבעראלער גרופע אין פאר־לאמענט, האבען געזעהן, אז אין גענעראלע וואלען, ווי גוט די אויסזיכטען עסר זאלען ניט זיין קענען זיי ניט האפען אויף קיין פאלשטענדיגען זיעג געגען די פאראייניגטע רייהען פון דער לייבאר פארטיי. דער פאקט איז, אז די ליבעראלע גרופע האט ביז'ן לעצטען מאמענט געקעמפט געגען וואלען.

עס האט זיך גענויטיגט א ברוך אין די ארבייטער רייהען, א דיסאר־גאניזאציע. איידער איינע פון די צוויי אנדערע גרויסע פאליטישע פארטייען אין לאנד זאל קענען האבען א זיעג. און אזוי ווי וועגען די ליבעראלען איז כמעט ניטא וואס צו רייידען, בלייבט די קאנסערוואטיווע פארטיי.

דער כיטרער באלדווין האט עס געזעהן. און ער האט זיך דעריבער אנגעכאפט מיט ביידע הענט פאר א נאציאנאלער רעגירונג.

ווייסט דאך מעקדאנאלד. און אויב ער ווייסט ניט, פארשטעהט ער דאך געוויס, אז מיט קאנסערוואטיווע מיטגלידער אין פארלאמענט, וועט אים באלדווין ניט האלטען אלס קעסט־קינד. אז ער וועט גאנץ גיך אים, מעקדאנאלד'ן אוועקשיקען אין אריסטאקראטישען מושב זקנים, זיך דארטען צו עלטערען. אדער ער וועט אים האלטען אלס שוין־ברעט געגען די פיילען פון דער ארביישער אפאזיציע, אויב אזעלכע וועט זיין נאך די וואלען.

האט דאך דאס מעקדאנאלד געוויס פארשטאנען.

דער איינציגער לאגישער ענטפער, וועלכער קען געגעבען ווערען איז, אז מעקדאנאלד, אין זיין הילפלאזיגקייט ארויסצופירען דאס לאנד פון דעם קריטיש־באטישען צושטאנד, האט זיך אנגעכאפט אפילו אין דעם שארף פון א שווערד, גרייט מקריב צו זיין זיך און זיין פארטיי, אבי העלפען דאס לאנד.

מעגליך, אז מעקדאנאלד ווייסט, אז דאס וועט ניט פיעל העלפען. אז די רעגירונג וועט ווידער אריינפאלען צו באלדווינ'ען און מען וועט ווייטער טאפטשען אין דער זעלבער בלאטע. דער ערליכער מעקדאנאלד האט אבער געזעהן די געפאר און זיין געוויסען האט אים דיקטירט עפעס צו טאן. און ער האט עפעס געטאן. טראכטענדיג, אפשר וועט דאס העלפען.

וועט דאס העלפען?

דאס וועט די נאהענטע צוקונפט באווייזען.

ארגאניזירטע הילף

דער ענטפער פון די שוהלען און ארגאניזאציעס אין טאראנטא אויפ'ן רוף פון דער אידישער צדקה פעדעראציע, דארף שטארק דערמוטיגען די פירער פון דער אינסטיטוציע אין דעם קומענדען קאמפיין צו שאפען 175 טויזענט דאלאר.

דער ענטפער פון די ארגאניזאציעס איז געווען אזא הארציגער, אזא רירענדער, אזא אויפריכטיגער, אז עס האט נים איבערגעלאזען קיין צוויי־פעל, אז די פאלקס מאסען זענען גרייט זיך אריינצוווארפען אין דער אר־בייט און זעהן, אז קיין נויטליידענדער אין דער אידישער טאראנטא זאל דעם קומענדען ווינטער נים בלייבען אונבאהאלפען, אז קיין הונגעריגער, קיין קראנקען און קיין היימלאזער זאל נים ליידען.

די אידישע ארגאניזאציעס אין שטאדט האבען געענטפערט ווי מיר האבען דערווארט זיי זאלען ענטפערען. אין מאסען האבען דעלעגאטען גע־שטראמט צו דער קאנפערענץ. עס האט זיך געפילט די גרויסע פאראנט־ווארטליכקייט, וועלכע די ארגאניזאציעס פילען, אז עס ליגט אויף זיי צו מאכען דעם קאמפיין פאר א דערפאלג. דער גייסט פון דער קאנפערענץ איז געווען, אז דאס פאלק אליין, די מאסען זענען גרייט צו פארנעמען א פירענדע פאזיציע אויף דעם געביט. און ווען די מאסען טוען עס, דאן ווערט עס אויס צדקה, נאר ברידערליכע הילף.

ווי אמת'ע ברידער האבען די דעלעגאטען געהאנדעלט ווען אלע ווי איין מענש האבען זיך ארויסגעזאגט פאר דעם. אז אין פרינציפ נעמען זיי אן א רעזאלוציע, יעדער ארגאניזאציע זאל זעהן דורכפירען ביי זיך א שטייער פון איין דאלאר אויף יעדען מיטגליד אום דער פעדעראציע קאמפיין זאל זיין א דערפאלג.

עס איז באמת געווען א געהויבענער מאמענט. אלע דעלעגאטען זענען ווי עלעקטריזירט געווארען פון דעם גרויסען געדאנק, אז זייערע אר־גאניזאציעס וועלען, אלס גאנצע קערפערשאפטען, און נים ווי יחידים, זיך אריינווארפען אין דער ארבייט.

דער באשלוס פון דער קאנפערענץ דארף אינספירירען יעדען איד'ן, אין וועמענס אדערען עס פליסט ווארימע בלוט, צו ארבייטען אין זיין אר־גאניזאציע און זעהן ווירקען אין אנדערע ארגאניזאציעס, אז די אנגענומענע רעזאלוציע זאל דורכגעפירט ווערען.

אלע ווייסען, אז די עקאנאמישע לאגע אין טאראנטא איז ווייט נים קיין גינסטיגע. עס איז אבער אויך א פאקט, אז יעדער איד, וועלכער וויל העלפען אין דער ארבייט אויפצוהאלטען די אלמנות, יתומים, ארבייטסלאזע און נויטליידענדע דעם קומענדען ווינטער, וועט זיין איינציגער דאלאר וואוויניג וואס העלפען. זיין דאלאר אבער, דורך דער ארגאניזאציע, אדער שוהל צו וועלכער ער באלאנגט, באקומט אבער א גוואלטיגע מאכט, ווייל ער איז פאראייניגט מיט די איבעריגע דאלארען פון זיינע ברידער מיטגלידער, מיט וועלכע ער באלאנגט, און פון זיין איינציגען דאלאר ווערען הונדערטער און טויזענטער.

פונקט ווי יעדער יחיד ווערט א מאכט דורך ארגאניזאציע, אזוי ווערט אויך זיין קליינע סומע, מעג זי זיין די קלענסטע און אונוויכטיגסטע, א מאכט.

און וועלכען מאראלישען עפעקט די דאלארען וועלכע קומען פון פאלק, אין מאסען פאלען אפילו די לעצטע, האבען אויף דעם מקבל. דער ארימאן פילט, אז ער באקומט הילף פון זיינע אייגענע, פון זיינע ברידער, פון זיינע שוועסטער, פון זיינע קרובים, וועלכעס איז מיט ליבע געגעבען געווארען, נים ווי צדקה, נים ווי עפעס אבי פטור צו ווערען, נאר ווי הילף, ווייל ער, אדער זי, געפינען זיך צייטווייליג אין נויט.

די רעזאלוציע פון דער פאראייניגטער צדקה קאנפערענץ מוז דורכ־געפירט ווערען אין אלע שוהלען און ארגאניזאציעס, אלס גרויסער ביישפיעל פון פאלקס הילף.

ציוויליזאציע

פון יצחקי

שלעכט אידישע קינדער. מיט אונ־זער ציביליזאציע האלט עס גאנץ שמאל. מען קען זאגען זעהר שמאל — אזש צום פלאצען.

אויב איהר גלויבט ניט, טא הערט אדרבא און שטוינט:

„מיינע פריינט.

„איהר שטעהט איצט פנים אל פנים מיט א ציוויליזאציע וועלכע שטארבט אפ, און ברעכט צוזאמען. איהר זאלט וויסען אז אונזער ציוויליזאציע צופאלט זיך און א „קרעש" איז אונפארמיידליך".

וועמענס ווערטער מיינט איהר זע־נען עס?

שפאלט זיך נארניט דעם קאפ. וואָ־רים איהר וועט ניט טרעפען, סיידען איך וועל עס אייך אויסזאגען.

געוויס פאסטען זיך אזעלכע ווער־טער פאר א טראצקין, א סטאלינען אדער אמוועניגסטענס פאר אונזער אייגענעם טים באק. פאר זיי איז אונזער היינטיגע ציוויליזאציע א צופוילטע און מוז צוזא־מענקראכען ווי א קארטען שטיבעל. ווי וועט אבער זיין ווען איך וועל אייך איינ־רוימען א סוד אויפ'ן אויער, אז די דא־זיגע ווערטער קומען פונ'ם הייליגען מויל פון דר. ערנסט טאמאס וועלכער איז א „יונייטעד טשורטש" גלח?

יא, עס איז פאר אייך אן איבער־ראשונג? — דאס זעלבע איז עס אויך גע־ווען פאר מיר. אבער הערט ווייטער וואס דער זעלבער גלח האט געזאגט ביי דעם זעלבען גלחישען מיטינג:

„איהר זאלט זיך גארניט איינריידען אז די „פראספעריטי" איז שוין אונטער־נאז. עס איז נאך אפילו ניט אויף דער צווייטער גאס פון אייך און אין דער צווייטער שטאדט אויך ניט. אונזער ציוויליזא־ציע וועט דאס ניט אריבערלעבען. די קירך אבער האט דורכגעלעבט די רוימישע אימ־פעריע און זי וועט אריבערטראגען דעם איצטיגען ציוויליזאציע־„קרעש" אויך".

אט אזוי האט א גלח גערעדט וועגען אונזער היינטיגער ציוויליזאציע און וועגען דעם גרויסען „בלאף" וועלכען מע רופט אן „פראספעריטי" און וועגען אונ־זער היינטיגען וועלטעל בכלל. הערפאו אבער איז ער, ווי אן ערליכער קריסט פול מיט גלויבען אז די קירך וועט עס אלעס אריבערטראגען.

* * *

דערמאהנט עס מיך וועגען יענע־דארפס אידען וועלכער איז געווען א יום־טער בעל הבית אין דארף מיט א סך איי־גענע בהמות, שאף, אקסען און אנדערע פארמעגענס, אבער דערפאר איז ער גע־ווען א גרויסער עם־הארץ. קיין וואונדער ניט. ווארים דאס גאנצע לעבען זיינס האט ער פארבראכט אין דארף.

מאכט זיך, אז אונזער דארפס־איד פאלט אמאל אריין אין שטאדט אריין און הערט אז מען רעדט אז משיח קומט. א סברא, זאגט מען, אז ער איז שוין גארניט ווייט. ער שלעפט זיך לאנגזאם, הייסט עס, אויף זיין ווייסען אייזעלע. און איהר ווייסט דאך, אז ער, משיח, וועט קומען, וועט אלץ חרוב ונחרב ווערען, און מען וועט זיך מוזען קייקלען אונטער דער ערד פערציג יאהר, ביז מען וועט זיך דערשלאגען קיין ארץ־ישראל.

דער דארפס־איד, וועלכער איז גע־ווען א גאנץ נאאיווער פארשוין, איז גע־ווארען טויט־בלאס פאר שרעק.

א שעהנע מעשה, נו, טראכט ער זיך. מיין גאנץ פארמעגען וועט דאך פאר־לוירען געהן. אלץ וואס איך האב אנגע־זאמעלט וועט דאך ווערען ניט מעהר, ווי א בארג אש...

שטעהט דאס ווייב ביי דער זייט און טרייסט איהם:

„זארג זיך ניט, ברוך. ערגער זיך גארניט. נישקשה די אידען האבען שוין איבערגעלעבט ערגערע המנ'ס, וועלען מיר, מיט גאט'ס הילף, איבערקומען דעם היינטיגען המן אויך"...

* * * *

אונזער גלח, דר. ערנסט טאמאס, ווייזט אויס, זארגט זיך ניט אזוי שטארק פאר'ן קיום פון דער היינטיגער ציוויליזאציע, ווי פאר דער עקזיסטענץ פון דער קירך. נישקשה, זאגט ער, די קירך האט דורכגעלעבט די רוימישע אימפעריע, וועט זי זיך דורכשלאגען דורך דעם היינטיגען ציוויליזאציע קראך אויך.

די זעלבע ווערטער ווי פון דער דארפס־אידענע...

* * *

מילא, בין איך זיך מודה אז די גאנ־צע מעשה אינטערעסירט מיך גאנץ ווע־ניג. איך פיהל אבער אז דער דערמאהנ־טער גלח האט זיך פארדיענט ביי מיר אנ־ערקענונג פאר באזיצען אין זיך אזוי פיעל מוט, צו קענען, אויף א גלח'ישער פארזאמלונג, ווארפען דער קאפיטאליסטי־שער סיסטעם אין פנים, איהר שענדליכען לינען וועגען „פראספעריטי".

מען דארף האבען א געוויסע מאס פון נעוואנטקייט צו זאגען: — „פראספע־ריטי איז נאט דזשאסט אראונד די קאר־נער"...

פאר אזעלכע אמת'ען שמייסט מען דאך מיט אייזערנע ריטער — ניט אין

דער ציוניזם אויפ'ן שוועל פון א נייער תקופה

פון הרב י. ל. זלאטניק

נאכווארט

איך האב שוין געזאגט אין איינעם פון מיינע פאריגע ארטיקלען, דאס איך לערן ניט אין דער יעצטיגער סעריע אר־טיקלען קיין נייע תורה, און קאן לויידער ניט פאדערען פאר זיך די קרוין פון אן ענטדעקער פון נייע וועלטען.

צוריקקומענדיג פון קאנגרעס האב איך באמערקט דאס די צייטונגס־באריכ־טען וועלכע זענען מעהר קאנצענטרירט ארום דעם וואס איז סענזאציאנעל און אויבערפלעכליך ביי א קאנגרעס — הא־בען געלאזען דעם עולם אומוויסענד בנוגע די וויכטיגסטע פונקטען וואס זענען ארויסגעשוואומען ביי די מעהר ערנסטע ארבייטען פונ'ם קאנגרעס.

איך האב דעריבער „אנגעגורט מיינע לענדען", צו געבען א באריכט וועגען דער נייער קאנגרעס־אריענטאציע (הגם ניט ניי איז תוך דאך ניי אין באטאנונג) וועל־כע איז אנגעברייט צו ווענדען די ציוניס־טישע ענערגיע אין דער נאהענטער צו־קונפט אין נייע קאנאלען און אין א נייער ריכטונג.

צו מיין איבערראשונג האב איך בא־מערקט דאס פיעל ווילען אין דעם זעהן אן אנטי־ארבייטער־טענדענץ, און אן אנ־טי־חלוצים אפענסיווע, און אנדערע גלויי־בען דאס אויב מען הויבט אן ענערגיש צו ציהען די אויפמערקזאמקייט פון דעם פאלק אויף דער אבסאלוטער נויטווענדיג־קייט פונ'ם פריוואטען קאפיטאל, דאן מיינט עס ניט אנדערש נאר דאס מען איז מודה אז דער נאציאנאלער קאפיטאל איז ניט אליין גענוג צו בויען ארץ ישראל. און דאס, האבען זיי מורא, וועט גורם זיין דאס דער עולם זאל זיך באציהען גלייכ־גילטיג צו די נאציאנאלע פאנדען און זייער שיקזאל.

דאס ווייזט, דאס אין די אלע יאה־רען וואס מ'האט געלערנט מיט דעם עולם ציוניזם האט מען איהם ניט גענוג אויס־געלערנט, ווייל אונזער פראפאגאנדע איז געווען אן אויבערפלעכליכע, און האט די ערנסטע פאקטען געהאלטען ווי סתרי־תורה וואס מ'טאר זיי ניט מגלה זיין צו זייטיגע מענשען.

איך וויל דא דעריבער ברענגען צו דער אויפמערקזאמקייט פון מיינע לעזער איינעם פון די זעהר ערנסטע און זעהר באלעהרענדע רעפעראטען וואס זענען גע־לעזען געווארען אויף דעם קאנגרעס און וועגען געבליבען פרעמד דעם עולם וואס וויל אלץ לערנען נאר פון די נייעס קעפ־לאך.

דער רעפעראט איז געלעזען געווא־רען ניט פון אן אנדערען ווי פון דר. חיים ארלאזאראוו, ארבייטער פארשטעהער אין דער נייער עקזעקוטיווע.

לעזענדיג גאנץ שנעל האט עס איהם גענומען א גוטע צוויי שעה. און אזוי ווי דער עולם האט קיין געדולד ניט געהאט צו זיצען צוויי שעה אונטער א האנדעל פון הארטע ציפערען און שווערען אמת'ן רייטש (ניט קיין קאנגרעס דייטש) איז דאן דער קאנגרעס זאל געבליבען לעדיג און לעהר. עס איז אבער כדאי אויפצור־מישען נומער 3 און 4 פון דער אפיציי־עלער „קאנגרעס צייטונג" און דורכקריי־כען די שווערע דייטשע עברי פון דר. ארלאזאראוו. קורץ ווי מעגליך וויל איך דא איבערגעבען זיין אינהאלט:

שוין אין 1923 ביים 13־טען קאנ־גרעס האט דר. רופין אנגעוויזען דאס נאר דורך א יעהרליכע איינוואנדערונג פון 30 טויזענט אידען קאנען מיר א אידישע נא־ציאנאלע היים דערגרייכען. אין פארלויף פון די ערשטע צעהן יאהר פון אונזער ארבייט האבען מיר אזא צאהל דערגרייכט נאר אין איין איינציג יאהר (אין 1925) דער דורכשניט אבער איז געוועזען נאר 3,000 א יאהר.

דר. ארלאזאראוו פיהרט א חשבון און באווייזט דאס אויך מיט א יעהרלי־כע אימיגראציע פון 20 טויזענט קאנען מיר אונזער ציעל דערגרייכען. (ער ווייסט אלזא קלאהר וואס אונזער „ענד־ציעל" איז, און ער זוכט די וועגען עס צו דער־גרייכען הגם ער מיידט אויס דעם „שם־המפורש").

ער זוכט דאן אויסצוגעפינען וואס איז די גענויע געלט סומע וועלכע איז נוי־טיג אום אזא איינוואנדערונג מעגליך צו מאכען.

זיין אפשאצונג וועגען דעם גרויס פונ'ם פריוואטען קאפיטאל וואס איז ביז יעצט אינוועסטירט געווארען אין ארץ ישראל איז קלענער ווי די וועלכע איך האב אויף דער אויטאריטעט פון אנדערע עקספערטען אנגעגעבען — אבער אויף דעם איז דא ניט קיין ארט זיך אפצושטע־לען.

לויט זיין חשבון קומט אויס דאס אום מעגליך צו מאכען א יעהרליכע איינ־וואנדערונג פון 20 טויזענט מענשען איז נויטיג לכל הפחות א יעהרליכער אינ־וועסטמענט פון 3,200,000 פונט (אן ערך פון 16 מיליאן דאלאר)

אויף דער פראגע ווי אזוי באקומט מען דאס געלט וועלכעס איז נויטיג אום מעגליך צו מאכען אזא איינוואנדערונג, האט די ציוניסטישע ארגאניזאציע פאק־טיש געגעבען נאר איין אנטווארט — די נאציאנאלע פאנדען, קרן היסוד און קרן קימת וועלכע זאמלען דורכשניטליך נאר פון דריי ביז פירט־האלבען מיליאן דאלאר א יאהר.

דר. ארלאזאראוו האט אויך מורא מ'זאל איהם ניט חושד זיין דאס ער פאר־שטעהט ניט די וויכטיגקייט פון די דא־זיגע פאנדען. ער ווייזט אן דאס אויב מען רעכענט אראפ דאס רוסישע אידען־טום דאן קומט אויס דאס יעדע אידישע פאמיליע אין דער וועלט ביישטייערט יעהרליך צעהן שילינג. (7 פאר דעם קרן היסוד און 3 פאר'ן נאציאנאל פאנד.

דער קרן היסוד האט רעגעלמעסיג 200 טויזענט ביישטייערער, וואס עס הייסט צעהן פראצענט פון אלע אידישע פאמיליעס אויסער רוסלאנד.

די נאציאנאלע פאנדען האבען אלעס מעגליכעס געטאן און פיעל דערגרייכט. אבער עס וועט זיין א טעות זיי צו בא־טראכטען אלס די איינציגע אדער אפילו צענטראלע אינסטרומענטען אונזערע אין דער אנשטרענגונג אונזער ציעל צו דער־גרייכען.

ער ווייזט אן, אז די קרן היסוד קריי־זען האבען אליין באמיהט זיך צו שא־פען נאך אינסטרומענטען ווי אזוי צו מ א ב י ל י ז י ר ע ן נ ו י ט י ג ע ן ק א פ י ט א ל. ער דערמאנט דעם ענגלישען „עקאנאמיק באארד פאר פא־לעסטיין", דר. רופין איז ספעציעל גע־פאהרען קיין אמעריקע אום אן אינוועסט־מענט טראסט צו גרינדען. און דאך זע־נען מיר ביז יעצט געבליבען נאר ביי די פאנדען וואס באשטעהען פון פריוואטע נדבות.

ער באהויפטעט דאס נדבות זאמלען איז די ליניע פון לייכטסטען ווידערשטאנד ביי אידען, און איבער דעם איז די אר־גאניזאציע אויף דער דאזיגער ליניע גע־גאנגען, ניט קוקענדיג דערויף וואס מיר האבען באדארפט בעסער צו פארשטעהן א ו ן מ י ר ה א ב ע ן פ א ר א ו נ ז ע ר נ י ט־ע נ ט ש ל א ס ע נ ק י י ט ט י י ע ר ב א ־ צ א ה ל ט.

דר. ארלאזאראוו ווייזט דאן אויף זעהר אן אינטערעסאנטען פאקט.

ביים 13־טען קאנגרעס אין 1923 איז די פינאנץ־פאליטישע ריכט־ליניע פון דער ארגאניזאציע באצייכענט געווארען אין פאלגענדע פאראגראפען:

א) אין א פינאנץ־סיסטעם פאר דעם אויפבוי פון ארץ ישראל זענען די ביי־שטייערונגס־פאנדען אומענטבעהרליך פאר דער אבזעהבארער צייט. דער קרן היסוד און דער אידישער נאציאנאל־פאנד מוזען דעריבער ניט נאר אנגעהאלטען ווערען נאר מיט אלע כחות פארשטארקט און אויסגעברייטערט ווערען.

ב) פון דער אנדערער זייט ווידער מוז עס אויסדריקליך באטאנט ווערען, דאס די ביישטייערונגס־מעטאדע קאן נאך איהר עקאנאמישער נאטור נאך, ניט זיין די צענטראלע פינאנצירונגס־מעטאדע פון דער קאלאניזאציאנס־ארבייט. און דע־ריבער מוז מיט דער פארשטרייטערונג־ענטוויקלונג פון דער קאלאניזאציע, אונ־זער פינאנץ־סיסטעם אלץ מעהר און מעהר אומאפהענגיג געמאכט ווערען פון די געלט־מיטלען וואס קומען פון ביישטיי־ערונגס־פאנדען.

קלאהרע ווערטער.

אבער אין יאהר 1929 ווען מען האט געגרינדעט די אויסגעברייטערטע אידישע אגענטור און איהר קאנסטיטוציע פאר־פאסט, האט מען געשריבען אין פארא־גראף 9:

„ווי לאנג עס ווערט פונ'ם קאונסיל ניט אנדערש באשטימט, בלייבט דער קרן היסוד דאס הויפט־פינאנץ־אינסטרומענט פון דער אגענטור צום צוועק פון דעקען דעם בודזשעט"

די טאט זאך — זאגט דר. ארלאזא־ראוו — וואס דעמאלט, פאר די אויגוסט אונרוהען, פאר דעם וויסען־פאפיר און פאר דעם קראך אויף דער אמעריקאנער בערזע, האט מען ניט באטראכט די גרינ־דונג פון דער אידישער אגענטור אלס א געלעגענהייט ענדליך צו שאפען א פא־סענדען גרויסען און גענוגענדען פינאנץ־אינסטרומענט, נאר מען איז נאכגעגאנגען די אלטע ציוניסטישע רוטין, איז פיליכט דער געפעהרליכסטער סימפטאם ווי בא־

(פארזעצונג אויף פייריש 7)

די וועלט איז א גלגל החוזר...

פון דעם אלטען נטע פסח'ס מעשה'לאך

איבערדערצעהלט פון משה נאבעלמאן

דער אלטער נטע פסח איז שוין געווען א זקן א בן שמונים, געווען אמאל א גביר אדירה, געהאלטען ביים פריץ די גרעסטע פאסעסיעס, געווען א פשוט'ער איד, ניט קיין למדן, אבער א פרומער איד, געהאט א לב טוב, ווען ער פלעגט אריינפאהרען מיט זיין קארעטע און די צוויי ברענענדיגע פערד ווי די לייבען אין שטעדטעל מיט די גלעקלאך איז דאס גאנצע שטעדטעל געגאנגען כאראם. עפעס א קליינינקייט ר' נטע פסח איז געקומען וועט ער אריינברענגען אביסעל שפע אין פארארימטען שטעדטעל. און באמת האט מען טאקע קיין טעות ניט געמאכט, עס איז אריינגעפאלען אביסעל פדיון אין די קלייטען, ווייל ער האט איינגעקויפט אלעס וואס ער האט בא־דארפט האבען פאר די צרכי הבית, און אגב אורחא האט ער שוין אויך איבערגע־לאזען א מתנה דעם רב, פון שטעדטעל און אויך געטיילט צדקה צו די עניי העיר...

איז דאך די וועלט א גלגל החוזר, האט ביי ר' נטע פסח'ן אנגעהויבען צו געהן מיט דער פוטער אראפ און ער איז געווארען א יורד מנכסיו.

די בעלי חובות האבען ביי איהם אלעס צוגענומען און ער איז איבערגע־בליבען בעירום ובחוסר כל. ער איז ממש אנגעקומען ער ככר לחם...

די פרוי זיינע, וועלכע איז געווען א אשה צנועה איז פאר גרויס עגמת נפש געשטארבען, די קינדער זיינע זיך צו פאהרען איבער דער וועלט, נאר ער איז געבליבען עלענד איינער אליין, ניט גע־האט וואס צו עסען און וואו צו שלאפען אויף דער עלטער. האבען די חשוב'ע בעלי־בתים פון שטעדטעל געדענקט די חסדים וואס ער האט זיי געטאן, האבען זיי אויף איהם רחמנות געהאט, איהם באשטעלט „טעג" צום עסען און גענע־טיגט האט ער אין מאקארעווער קלויז.

נאך די ימים טובים, ווען עס זענען אנגעקומען די הערבסט טעג מיט די רע־גענס און בייזע ווינטען, די נעכט זיינען געווארען גרעסער און די טעג קלענער, אויפ'ן הארצען איז געווארען טרויעריג. עס איז שוין אוועקגעגאנגען דער פרעה־ליכער יום טוב סכות, דער „זמן שמחתנו" מיט דער „שמחת בית השואבה" און „שמחת תורה" מיט די „הקפות" און די התלהבות'דיגע טענץ, און עס איז אנגע־קומען די פראסטע וואכעדיגע טעג מיט זייער אומעטיגען מאנאטאנעם לעבען... — ווען דער שמש האט אויסגעלאשען די ליכט ביים עמוד און די מתפללים זיינען זיך צונאג־גען יעדער צו זיין היים, עס זענען פאר־בליבען בלויז געצעהלטע מענשען אין קלויז, איז אזוי זיצענדיג זיך ביי דער הייסער הרובע אריינקוקענדיג אין „עין יעקב", אדער אין „מדרש רבה" פלעגען די פאר זקנים בעטען דעם אלטיטשקען ר' נטע פסח'ען ער זאל זיי עפעס דערצעה־לען א מעשה'לע פון די גוטע יאהרען, און ער האט זיך לאנג ניט געלאזט בעטען, האט פארוויכערט זיין ליולקע, זיך פאר־טראכט א ווייל'ע און האט אנגעהויבען דערצעהלען:

אמאהל איז געווען א רייכער ישוב־ניק, וואס האט געהאט א טאכטער א בוגרות, איז ער אוועקגעפאהרען אין א ישיבה און האט געבעטען דעם ראש־ישיבה, ער זאל איהם אויסקלייבען דעם בעסטען בחור פון דער ישיבה פאר דעם חתן פון זיין שעהנער בת יחידה, וועלכען ער האט צוגעזאגט אייביגע קעסט.

פלוצלינג איז דער רייכער שווער געשטארבען און דער איידים איז געבלי־בען דער יורש פון דעם רייכטום.

ניט האבענדיג קיין ידיעה אין קיין מסחר, האט דער איידים גיך פארלוירען זיין גאנץ פארמעגען, זיין פרוי וועלכע איז ערצויגען געווארען אין עשירות און איצט לעבענדיג אין דחקות און אין נויט, האט שטארק געוויינט אויף איהר ביטער מזל און האט געבעטען איהר מאן, ער זאל פאהרען צו זיין רבין דעם ראש ישיבה נאך אן עצה.

אזוי ווי קיין געלט האט ער ניט גע־האט אויף קיין הוצאות, האט ער גענומען דעם טלית און תפילין אריינגעלייגט אין א טארבע, ארויפגעלייגט אויף די פליי־צעס און אוועקגעגאנגען צום רבין.

דער רבי האט אויסגעהערט זיין סיפור המעשה, האט א שטארקען קרעכץ געטאן פון טיפען הארצען, האט אויפ־געהויבען זיינע לאנגע ווייסע ברעמען, און מיט זיינע גרויסע שווארצע פייער־דיגע אויגען האט ער איהם דורכדרינגליך אנ־געקוקט, אז ער האט דערפיהלט זיינע שארפע בליקען, וועלכע זיינען געווען בבחינת „אש אוכלה", און האט צו איהם אזוי געזאגט: זאלסט וויסען, אז „אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו" גאט וויל ניט אומברענגען א מענשען אומזיסט. עס איז שוין נתמלאה הסאה, די סאה פון דיינע צרות איז שוין געווארען פול. דו האסט שוין גענוג געליטען, פון איצטער אן און ווייטער וועט דיר, געה־מען געהן מיט מזל און הצלחה...

און אויב דו ווילסט וועל איך דיר דערצעהלען א מעשה:

עס איז געווען א איד זעהר א גרוי־סער עושר, וואס ער האט געהאנדעלט מיט וואלד, און פלעגט פיהרען האלץ פון רוסלאנד קיין דאנציג, מיט'ן וואסער, דורך דעם דניעפער צום ווייכסעל. טוי־זענטער מענשען האבען ביי איהם געאר־בייט אויסצוהאקען די וועלדער און הונ־דערטער מענשען ביים פיהרען דאס גע־הילץ איבערן וואסער.

ער האט אויך געהאט א סך בוכ־האלטערס און מעקלערס, וואס האבען פאר איהם געפיהרט די געשעפטען. ער אליין איז געזעסען יומם ולילה על התורה ועל העבודה. נאר איינמאל איז געווען זעהר נויטיג, אז ער אליין זאל פאהרען קיין דאנציג וועגען מסחר. אין יענער צייט זיינען נאך קיין באהנען ניט געווען האט ער איינגעשפאנט א קארעטע מיט פיער ברענענדיגע פערד, מיטגענו־מען משרתים, גאלדענע און זילבערנע כלים און זיך געלאזט אין וועג אריין. אין מיטען וועג האט מען זיך אפגעשטעלט אפרוהען אביסעל.

די משרתים האבען צוגעגרייט די בעסטע מאכלים, ארויסגענומען די גאל־דענע כלים און האבען געגעסען און גע־טרונקען און זיך געלאזט וואוילגעהן.

נאכדעם האט מען אלעס צוריק איינגעפאקט און זיך געלאזט ווייטער אין וועג. ווי זיי זיינען נאר אפגעפאהרען עט־ליכע שעה רייזע, האט מען זיך ארומגע־קוקט אז עס פעהלט זיי עטליכע גאלדענע בעכערס אין וועלכע מען האט געטרונקען וויין און עטליכע זילבערנע לעפעל, וואס מען האט געגעסען.

עס איז געווארען א רעש צווישען די משרתים און עס איז געבליבען, אז מען זאל שיקען א משרת רייטענדיג אויף א פערד צוריק אין וואלד אויף דעם ארט, וואו זיי האבען געגעסען. אפשר וועט מען נאך געפינען די טייערע כלים, כאטש אפילו דאס איז געווען זעהר א קליינע האפנונג.

מען האט אזוי געטאן. א משרת האט זיך געזעצט אויף א פערד און געלאפען געשווינדער צו דעם פלאץ און האט אלע כלים געטראפען אזוי ווי מען האט זיי איבערגעלאזען. עס האט גארנישט גע־פעהלט.

ווען דער עושר האט דערזעהן די כלים האט ער אנגעפאנגען צו וויינען אויף א הויך קול, און קיינער האט ניט געהאט די העזה איהם צו פרעגען די אורזאכע פארוואס ער האט געוויינט.

אין א צייט ארום איז דער עושר געווארען א יורד ר"ל, די הצלחה האט זיך פון איהם אפגעקעהרט, ביז ער איז גע־ווארען אן ארימער בעטלער.

ער פלעגט געהן צו פוס פון איין שטאדט אין דער צווייטער און בעטען נדבות.

איינמאל איז ער געקומען אין א שטאדט, וואו זיינער א בוכהאלטער, וועל־כער איז געפאהרען מיט איהם צוזאמען אויף יענער נסיעה קיין דאנציג, האט גע־וואוינט. ער איז אנגעקומען אין שטאדט ערב שבת. ער איז געגאנגען אין מרחץ מיט אלע ארימע לייט וואס געהען צורי־סענע פארלאטעטע קליידער. ער האט זיך אפגעבאדען און וויל זיך אנטאן אבער זיינע בגדים זיינען נישטא. ער זוכט אין אלע ווינקלען און זיי זענען ניטא. מען האט ביי איהם צוגעגנב'עט די צופליקטע בגדים!

האט ער אנגעהויבען צו זינגען און טאנצען. אלע מענשען, וואס זיינען גע־ווען אין מרחץ, האבען געדענקט, אז דער ארימאן איז מטורף געווארען.

אידען בני רחמנים האבען איהם גע־געבען אנדערע בגדים און ער איז געקו־מען אין בית המדרש אריין צו קבלת שבת.

דארטען האט ער געטראפען זיין בוכ־האלטער, וואס האט איהם דערקענט, האט ער איהם גענומען צו זיך אויף שבת, האט איהם געגעבען עסען און טרינקען און איהם געשענקט א שעהנע אפותיקא, ער זאל קענען צוריק ווערען א סוחר און אנ־פאנגען צו האנדלען ווי פריהער.

נאכהער האט ער איהם געפרעגט, ער זאל איהם דערקלעהרען, פארוואס דארטען אויפ'ן וועג, ווען מען האט איהם צוריקגעבראכט די גאלדענע כלים האט ער געוויינט און איצט ווען מען האט ביי איהם אוועקגעגנבעט זיינע צוריסענע

(פארזעצונג אויף פייריש 5)